

انتشار اضافی

Redundant Publication

محسن رضائیان^۱

M. Rezaeian

در سخن سردبیری زمستان ۱۳۸۸ مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان که به موضوع «اخلاق انتشار» (Publication Ethics) پرداخته بود [۱]، به مواردی از عدم رعایت اخلاق انتشار توسط نویسندگان یک مقاله از جمله «سرقت علمی» (Plagiarism)، «سرقت علمی از خود» (Self-Plagiarism) و «انتشار مجدد» (Duplicate Publication) اشاره شد. با این حال، توجه به این نکته ضروری است که عدم رعایت اخلاق انتشار تنها محدود به موارد فوق نمی‌گردد و انواع دیگری از موارد متضاد با اخلاق انتشار نیز ممکن است مشاهده شود.

یکی از این موارد، با عنوان «انتشار اضافی» یا «زائد» (Redundant Publication) شناخته شده است. اگر چه در برخی از متون علمی، این عنوان با پدیده انتشار مجدد یکسان انگاشته شده، اما در متون دیگر [۲-۳] مابین این پدیده با پدیده انتشار مجدد، اختلاف جزئی ذکر گردیده است. در پدیده انتشار اضافی، نویسنده یا نویسندگان بخش یا بخش‌هایی از یک مقاله خود را که قبلاً منتشر شده، همراه با اطلاعات جدیدی که به زیور طبع آراسته نشده است، منتشر می‌نمایند. در واقع در این پدیده، نویسنده بخشی از مقالات قبلی خود را مورد سرقت علمی قرار داده، مقداری نتایج جدید نیز به آن اضافه کرده و این مجموعه را به عنوان یک مقاله جدید منتشر می‌کند.

شاید یکی از دلایل مهمی که محققین را وادار به انجام چنین عملی می‌نماید، افزودن به حجم «کارنامه علمی» (Curriculum Vitae) آن‌ها باشد. اما از آن جایی که تمام ایراداتی که به پدیده انتشار مجدد وارد است [۱] به این پدیده نیز وارد می‌باشد، انجام چنین عملی به عنوان یک نکته غیراخلاقی تلقی می‌گردد. شناخت پدیده انتشار اضافی بسیار دشوار می‌باشد. این نکته به خصوص به این علت است که نویسندگان به مقاله قبلی خود ارجاع نمی‌دهند. بنابراین، شناسایی این پدیده قبل از چاپ و انتشار، تنها توسط مرورگرانی که با موضوع مقاله آشنایی کامل دارند، امکان‌پذیر خواهد بود.

«کمیته اخلاق در انتشار» (Committee on Publication Ethics (COPE) دستورالعمل‌هایی را به منظور برخورد صحیح با پدیده انتشار اضافی در قالب «روندنما» (Flowchart) تهیه و در اختیار سردبیران مجلات قرار داده است [۴]. یکی از این دستورالعمل‌ها مربوط به زمانی است که موضوع انتشار اضافی به هنگام بررسی مقاله و توسط داور به سردبیر مجله اعلام می‌گردد. در این حالت، سردبیر باید ضمن تشکر از داور به وی اعلام نماید که قصد بررسی دقیق موضوع را داشته و شواهد لازم را از داور درخواست می‌نماید. اگر سردبیر پس از بررسی دقیق به این نتیجه برسد که هم‌پوشانی معنی‌داری وجود ندارد،

۱- دانشیار گروه آموزشی پزشکی اجتماعی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان

تلفن: ۰۳۹۱-۵۲۳۴۰۰۳، دورنگار: ۰۳۹۱-۵۲۲۵۲۰۹، پست الکترونیکی: moeygmr2@yahoo.co.uk

موضوع را با داور در میان گذاشته، فرآیند بررسی مقاله ادامه خواهد یافت. اما چنانچه سردبیر به این نتیجه برسد که هم‌پوشانی اندکی همراه با درجاتی از انتشار اضافی و یا تجزیه و تحلیل‌های قابل قبول (نظیر بررسی گروه‌ها، مطالعه پی‌گیر، بحث برای گروه‌های دیگری از جامعه هدف) وجود دارد، آنوقت با بیانی ملایم با نویسندگان مقاله تماس حاصل کرده و ضمن ابراز ناامیدی از عملکرد آن‌ها، سیاست مجله را در این زمینه به اطلاع ایشان خواهد رسانید. سردبیر باید توضیح دهد که مقاله دوم حتماً باید به مقاله اول ارجاع دهد. همچنین از نویسندگان خواهد خواست که مطالب تکراری را حذف نمایند. در این صورت، فرآیند بررسی مقاله ادامه یافته و سردبیر باید داور تشخیص‌دهنده پدیده انتشار اضافی را در جریان تصمیمات و اقدامات خود قرار دهد.

با این وجود، اگر نتیجه بررسی سردبیر نشان دهد که هم‌پوشانی اساسی وجود داشته، برخی از داده‌ها تکراری و یا خیلی مشابه است، یا شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد نویسندگان قصد داشته‌اند با تغییر در عنوان یا ترتیب نام نویسندگان موضوع انتشار اضافی را کتمان کنند، با نویسنده مسئول تماس حاصل کرده، ضمن ارائه شواهد انتشار اضافی، فرم تعهد نویسندگان را که به امضاء آن‌ها رسیده و متعهد شده‌اند که مقاله قبلاً در جای دیگر به چاپ نرسیده است را برای ایشان ارسال خواهد نمود.

در صورتی که توضیح نویسندگان قانع‌کننده باشد، برای مثال، خطای صادقانه روی داده و یا نویسندگان تازه‌کار بوده و یا ابهامی در دستورالعمل نویسندگان وجود داشته است، سردبیر موظف است که برای تمام نویسندگان، نامه رد مقاله را ارسال کرده، ضمن توضیح دقیق وضعیت به آن‌ها، نحوه عملکرد صحیح را آموزش دهد. در صورتی که توضیح قانع‌کننده نبوده و یا نویسنده تقصیر را می‌پذیرد، سردبیر موظف است برای تمام نویسندگان، نامه رد مقاله را ارسال کرده و ضمن توضیح دقیق وضعیت به آن‌ها نحوه عملکرد صحیح را آموزش دهد، سردبیر همچنین بایستی اطلاع رسانی موضوع انتشار اضافی به مافوق نویسنده مسئول یا مدیر پژوهشی مؤسسه وی را نیز در نظر بگیرد. ضروری است هر اقدامی که سردبیر در این زمینه به عمل خواهد آورد را نه تنها به اطلاع تمامی نویسندگان مقاله، بلکه به اطلاع داور تشخیص‌دهنده این پدیده نیز برساند.

لازم به توضیح است که در چند ماه اخیر یک مورد از مقالاتی که در صورت چاپ به پدیده انتشار اضافی در میان مقالات فارسی دامن می‌زد، برای مجله دانشگاه ارسال گردید که در این مورد نیز نویسندگان مقاله دوم به مقاله اول خود ارجاع نداده بودند. با این وجود، خوشبختانه این مورد توسط داوران فرهیخته مجله دانشگاه مورد شناسایی و بر اساس دستورالعمل کمیته اخلاق در انتشار، مورد بررسی قرار گرفت. بر اساس نتیجه بررسی، قرار شد تا نویسندگان، ساختار مقاله ارسالی خود را به منظور حذف مطالب تکراری و ارجاع صحیح به مقاله قبلی خود، به طور دقیق بازنگری نمایند.

References

- [1] Rezaeian M. Publication ethics. *J Rafsanjan Univ Med Sci* 2010; 8(4): 251-2. [Farsi]
- [2] Benos, DJ, Fabres J, Farm J, Gutierrez JP, Hennessy K, Kosek D, et al. Ethics and scientific Publication. *Adv Physiol Edv*. 2005; 29: 59-74.
- [3] Doherty M. Redundant Publication. The Cope Report, 1998.
- [4] Committee on Publication Ethics (COPE). Flowcharts. Available from URL: http://publicationethics.org/files/u2/All_flowcharts.pdf. [Cited 2010 Apr 18]